

УДК 341
DOI <https://doi.org/10.32782/ILA.2024.32.05>

КАПТАН М. В.,
підполковник юстиції,
старший науковий співробітник науково-дослідного відділу правових проблем у сфері міжнародного співробітництва науково-дослідного управління проблем ресурсного забезпечення у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва
Центру воєнно-стратегічних досліджень
Національного університету оборони України

КОРНІЄНКО В. О.,
працівник Збройних Сил України,
кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу правових проблем у сфері міжнародного співробітництва науково-дослідного управління проблем ресурсного забезпечення у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва
Центру воєнно-стратегічних досліджень
Національного університету оборони України

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ГУМАНІТАРНУ ДОПОМОГУ ЖЕРТВ МІЖНАРОДНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Анотація. На даний час в Українському законодавстві відсутні ефективні правові механізми імплементації та впровадження права жертв збройних конфліктів на міжнародну гуманітарну допомогу. Разом з тим, держави мають не лише право, а й обов'язок вживати заходів протидії порушенням міжнародного гуманітарного права, і зокрема права на гуманітарну допомогу. Держави-покровительки зобов'язані співпрацювати з іншими сторонами, зокрема міжнародними організаціями, в забезпеченні гарантій права на гуманітарну допомогу, однак попередній досвід не був обнадійливим.

В основі дослідження лежать ключові міжнародно-правові акти, зокрема Женевські конвенції та їх додаткові протоколи, що регламентують гуманітарну діяльність під час війни. Окремо розглянуто правові зобов'язання держав щодо забезпечення безперешкодного доступу гуманітарних організацій до зон конфлікту та окупованих територій, а також відповідальність за порушення цих норм.

У статті підкреслюється важливість дотримання принципу нейтральності, безсторонності та гуманності при наданні допомоги, що забезпечує її ефективне доставлення до найбільш уразливих груп. Також розглянуто роль міжнародних організацій, зокрема Міжнародного комітету Червоного Хреста, як ключового суб'єкта у наданні допомоги та контролі за дотриманням норм міжнародного гуманітарного права.

Особливу увагу приділено проблемам, які виникають під час забезпечення гуманітарного доступу, включаючи блокування маршрутів, використання допомоги як політичного інструменту та ризики для персоналу, задіяного в гуманітарних операціях. Автори наголошують на необхідності посилення міжнародного співробітництва та вдосконалення механізмів контролю, щоб запобігти порушенням права на допомогу.

У статті також надаються рекомендації щодо покращення правового середовища для забезпечення гуманітарних потреб у зонах конфлікту, зокрема через можливість звернення

до Міжнародної комісії щодо встановлення фактів у разі перешкоджання доставці допомоги. Загалом дослідження окреслює перспективи розвитку міжнародно-правових інструментів, що сприятимуть ефективнішому захисту цивільного населення під час конфліктів.

Ключові слова: права на гуманітарну допомогу, правове регулювання, міжнародна гуманітарна діяльність, жертви міжнародних збройного конфлікту.

Постановка проблеми. Системний аналіз розкриваючи аспекти здійснення міжнародно-правового регулювання гуманітарної допомоги висвітив, що основним дієвим правовим механізмом контролю за забезпеченням права на гуманітарну допомогу на міждержавному рівні є Міжнародна комісія щодо встановлення фактів, створена відповідно до Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) для розслідування будь-яких фактів серйозних порушень Женевських конвенцій та цього Протоколу, а також надання послуг з метою забезпечення шанобливого ставлення до цих документів. Україна може і повинна звертатися до Міжнародної комісії щодо встановлення фактів у зв'язку з порушенням права на гуманітарну допомогу цивільного населення на окупованій території з боку РФ, що є дієвим аргументом для розкриття та підтвердження порушених прав на міжнародному рівні.

Стан дослідження. У ході дослідження проаналізовані організаційні та правові складові міжнародної гуманітарної діяльності. Проведений порівняльний аналіз встановив недієвість використання правових механізмів імплементації та впровадження права жертв збройних конфліктів на міжнародну гуманітарну допомогу.

Мета статті – полягає у проведенні аналізу нинішнього стану системи міжнародної гуманітарної допомоги та впровадження права жертв збройних конфліктів на міжнародну гуманітарну допомогу.

Методи дослідження – у статті використано загальнонаукові методи аналізу нормативно-правових актів з досліджуваної проблеми, порівняльний аналіз і синтез, системний підхід до розв'язання проблем, узагальнення та систематизація.

Виклад основного матеріалу. З моменту свого формулювання в Конвенції Ліги Націй 1927 року про створення Міжнародного союзу допомоги у разі катастроф, концепція гуманітарної допомоги на міждержавному рівні була систематизована та закріплена в більш ніж 300 міжнародних правових актах. Ці акти охоплюють як норми обов'язкового, так званого “твердого” права, так і рекомендаційні положення, які належать до “м'якого” права. Основні стандарти гуманітарної підтримки знайшли своє відображення у Гуманітарній Хартії та інших документах, що визначають надання допомоги під час збройних конфліктів.

Розглядаючи юридичні особливості регулювання гуманітарної допомоги на міждержавному рівні, варто окремо виділити деякі важливі положення:

Держава, яка потребує гуманітарної підтримки (the affected state), повинна шукати, але не зобов'язана просити допомогу. Це означає, що держава має право самостійно ухвалювати рішення щодо прийняття чи відмови від допомоги. Наприклад, вона може відмовитися від допомоги третіх країн, які лише створюють видимість її надання всупереч статті 2 (7) Статуту ООН [1]. Водночас, коли держава все ж погоджується на отримання гуманітарної допомоги, вона зберігає повний контроль над її розподілом, координуванням і наглядом. Держава має право відхилити допомогу, якщо та не відповідає стандартам гуманності, неупередженості чи нейтралітету.

Четверта Женевська конвенція про захист цивільного населення (стаття 30) встановлює, що особам під захистом надається можливість звертатися за допомогою до держав-покровительок, Міжнародного комітету Червоного Хреста або національних товариств Червоного Хреста, Червоного Півмісяця чи Червоного Лева та Сонця у країні, де вони перебувають. Важливо, що влада повинна сприяти діяльності таких організацій у межах, які не суперечать вимогам безпеки чи умовам війни [2].

Міжнародна допомога також передбачає участь делегатів держав-покровительок та представників Міжнародного комітету Червоного Хреста, як зазначено у статті 143 Четвертої Женевської конвенції. Окрім цього, держава, яка контролює територію або є окупаційною владою, повинна сприяти відвідуванню осіб під захистом представниками інших організацій, якщо їхня мета – надання духовної чи матеріальної підтримки [2].

Четверта Женевська конвенція у статті 55 зобов'язує окупаційну владу забезпечувати населення окупованих територій необхідними продуктами харчування та медичними матеріалами. Якщо місцеві ресурси недостатні, окупаційна влада зобов'язана вжити всіх можливих заходів для постачання цих товарів.

Факультативний протокол II до Женевських конвенцій наголошує на тому, що гуманітарна допомога, яка спрямована на підтримку цивільного населення, має бути надана виключно за умови гуманності та неупередженості. Така допомога потребує згоди зацікавлених сторін і не може бути надана без їхньої підтримки, навіть за критичних умов [2].

Якщо гуманітарна допомога перетинає територію держави, яка перебуває у стані внутрішнього конфлікту або під окупацією, необхідний дозвіл для її доставки. Відповідно до положень Четвертої Женевської конвенції, якщо ресурси на окупованій території є недостатніми, окупаційна держава зобов'язана погодитися на надання допомоги та сприяти її ефективному доставленню. Допомога може бути надана як від держав, так і від незалежних гуманітарних організацій.

Договірні сторони повинні забезпечити вільний доступ до перевезення гуманітарних вантажів та гарантувати їхню безпеку. Разом із цим держава, яка дозволяє ввезення таких товарів на територію, окуповану ворожою стороною, має право перевіряти вантажі та контролювати їхній маршрут. Вона також може перевірити, що ці товари використовуються

лише для підтримки цивільного населення, а не в інтересах окупаційної влади (стаття 59) [3].

Міжнародний комітет Червоного Хреста у співпраці з міжнародними експертами виділив низку проблемних питань, пов'язаних із правовим регулюванням гуманітарної допомоги. Це дослідження показало, що, попри існуючі міжнародні норми, на практиці виникають труднощі з реалізацією права на гуманітарну допомогу.

Ось деякі ключові норми:

– Персонал, який надає гуманітарну допомогу, має право на захист і повагу;

– Об'єкти, що використовуються для гуманітарної допомоги, повинні бути захищені від нападів;

– Заборонено використовувати голод як метод ведення війни;

– Заборонено знищувати чи вивозити об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення;

– Сторони конфлікту повинні надавати дозвіл на швидке та безперешкодне надходження допомоги за умови її неупередженості та підлягання контролю;

– Свобода пересування персоналу гуманітарних організацій повинна бути гарантована, окрім випадків нагальної військової необхідності, коли такі пересування можуть бути тимчасово обмежені;

– Забезпечення безпеки гуманітарного персоналу є важливою умовою для надання допомоги. Згідно з міжнародною практикою, напад на гуманітарний персонал або його переслідування є воєнним злочином. Заборонено також залякувати, незаконно затримувати чи викрадати таких осіб;

– Окрім того, об'єкти, що використовуються для гуманітарної допомоги, не можуть бути знищені чи розграбовані, а будь-яке умисне пошкодження таких об'єктів є воєнним злочином;

– Сторони конфлікту повинні забезпечити свободу пересування гуманітарних організацій, а також захист від мін. У випадках нагальної військової потреби їх пересування може бути обмежене, але тимчасово;

– Правове регулювання гуманітарної допомоги також передбачає відповідальність за порушення цих норм. Міжнародний кримінальний суд розглядає такі порушення як воєнні злочини або злочини проти людяності. Крім того, Рада Безпеки ООН неодноразово висловлювала занепокоєння через обмеження права на гуманітарну допомогу під час конфліктів у Лівані, Югославії та інших регіонах;

Отже, ефективне правове регулювання гуманітарної допомоги вимагає чіткої координації між державами та міжнародними організаціями. Міжнародний комітет Червоного Хреста відіграє ключову роль у цьому процесі, але необхідно вдосконалювати правові механізми для забезпечення належного нагляду та відповідальності за порушення [4].

Основи правового регулювання гуманітарної допомоги на міждержавному рівні були вперше закріплені в Конвенції Ліги Націй 1927 року,

яка створила Міжнародний союз допомоги на випадок катастроф. Згодом ця концепція була детально розроблена та отримала відображення у понад 300 міжнародно-правових документах, які включають як «тверді» зобов'язальні норми, так «м'які» рекомендаційні. Основні стандарти міжнародної гуманітарної допомоги закріплені в положеннях Гуманітарної Хартії та в стандартах, що регулюють надання допомоги під час збройних конфліктів [5].

Подальше дослідження наукової тематики зазначає, що Міжнародним комітетом Червоного Хреста за участі ряду міжнародних експертів, дослідивши існуючу сучасну практику держав у галузі міжнародного гуманітарного права з приводу відповідальності за порушення права на гуманітарну допомогу і було виокремлено проблемні питання правової регламентації, що стосуються гуманітарної допомоги на міжнародному рівні, у якості норм звичаєвого права:

№	Норми права на гуманітарну допомогу
1	Персонал, що бере участь у наданні гуманітарної допомоги, користується повагою та захистом
2	Об'єкти, що використовуються для надання гуманітарної допомоги, повинні поважатися та захищатися
3	Заборонено використовувати голод серед цивільного населення як метод ведення війни
4	Заборонено піддавати нападу, знищувати, вивозити чи робити непридатними об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення
5	Сторони конфлікту повинні надавати дозвіл і сприяти швидкому і безперешкодному надходженню гуманітарної допомоги до цивільних осіб, що її потребують, за умови, що така допомога має неупереджений характер, здійснюється без дискримінації і підлягає контролю з боку сторін конфлікту
6	Сторони конфлікту повинні забезпечувати свободу пересування персоналу гуманітарних організацій, що діє з їхньої згоди, необхідну для виконання їхніх функцій із надання допомоги. Лише в разі нагальної військової необхідності їхнє пересування може бути тимчасово обмежене

Правове регулювання гуманітарної допомоги включає кілька важливих аспектів:

– Держава, яка потребує допомоги (the affected state), зобов'язана шукати, але не просити таку допомогу. Це означає, що держава має право прийняти або відмовити в допомозі, особливо якщо вона суперечить вимогам гуманності, неупередженості та нейтралітету або створює враження втручання у внутрішні справи, що є порушенням статті 2 (7) Статуту ООН. Водночас, погодившись на отримання допомоги, держава зберігає контроль за її координацією, розподілом та наглядом;

– Четверта Женевська конвенція (ст. 30) встановлює право осіб, які перебувають під захистом, звертатися за допомогою до держав-покровителів, Міжнародного комітету Червоного Хреста, національних товариств Червоного Хреста та інших організацій. Держави мають сприяти таким зверненням, наскільки це дозволяють умови війни та безпеки [6];

– У випадках надання допомоги делегати держав-покровительок і представники Червоного Хреста можуть відвідувати осіб під захистом, як це передбачено статтею 143 Четвертої Женевської конвенції. Водночас окупаційні держави мають зобов'язання сприяти доступу організацій, які надають духовну або матеріальну допомогу;

– Стаття 55 Четвертої Женевської конвенції передбачає, що окупаційна держава повинна забезпечувати населення необхідними продуктами та медичними матеріалами, якщо ресурси території є недостатніми. У цьому випадку вона зобов'язана використовувати всі доступні засоби для постачання цих ресурсів;

– Згідно з Факультативним протоколом II до Женевських конвенцій, гуманітарна допомога може бути надана лише за умови неупередженості та згоди відповідної сторони конфлікту. Вона не може здійснюватися примусово або без згоди зацікавлених сторін [7];

– Якщо гуманітарна допомога перетинає територію, що контролюється іншими державами або перебуває в стані конфлікту, необхідний дозвіл на транзит і доставку. Окупаційна влада зобов'язана прийняти заходи для забезпечення підтримки населення та сприяти наданню допомоги, якщо внутрішні ресурси є недостатніми;

– Договірні сторони повинні забезпечити безпечний транзит гуманітарних вантажів і можливість перевіряти їх відповідно до встановлених умов. Держави мають право оглядати такі вантажі, щоб гарантувати їх використання за призначенням та переконатися, що вони не приносять вигоди окупаційній владі [8].

Міжнародний комітет Червоного Хреста, досліджуючи сучасні практики гуманітарної допомоги, виділив кілька проблемних питань. Основні норми, що регулюють надання допомоги, виглядають так:

– Персонал, який бере участь у наданні допомоги, повинен бути захищений і користуватися повагою;

– Об'єкти, задіяні у наданні допомоги, також підлягають захисту;

– Заборонено використовувати голод як інструмент війни;

– Заборонено знищувати або вивозити ресурси, необхідні для виживання цивільного населення;

– Сторони конфлікту зобов'язані сприяти швидкому і безперешкодному надходженню гуманітарної допомоги за умови дотримання принципів неупередженості та контролю з боку зацікавлених сторін [9];

– Свобода пересування гуманітарного персоналу має бути забезпечена, за винятком випадків, коли цього вимагає військова необхідність;

– Захист персоналу гуманітарних організацій є важливим елементом забезпечення доставки допомоги. Будь-які напади або залякування таких осіб розглядаються як військовий злочин. Заборонено також довільні затримання, викрадення чи інші форми переслідування;

Об'єкти, що використовуються для надання допомоги, також мають бути захищені. Їх умисне знищення чи пограбування розглядається як військовий злочин;

– Учасники конфлікту зобов'язані сприяти пересуванню гуманітарного персоналу та захищати його від мінної небезпеки. Лише у випадках нагальної військової необхідності їхнє пересування може бути тимчасово обмежене;

– Відповідальність за порушення цих норм покладена на сторони конфлікту та регулюється Міжнародним кримінальним судом. Дії, що перешкоджають наданню гуманітарної допомоги, можуть бути кваліфіковані як злочини проти людяності, геноцид або воєнні злочини;

– Рада Безпеки ООН неодноразово висловлювала занепокоєння порушеннями права на гуманітарну допомогу під час конфліктів у Лівані, Югославії, Сомалі та інших регіонах, підкреслюючи важливість забезпечення доступу до допомоги як ключового елемента миру та безпеки;

Отже, міжнародне правове регулювання гуманітарної допомоги потребує чіткої координації між державами, міжнародними організаціями та гуманітарними структурами. Хоча Міжнародний комітет Червоного Хреста відіграє провідну роль у цьому процесі, необхідно вдосконалювати механізми відповідальності та контролю, щоб забезпечити дотримання правових норм [10].

Ратифікуючи 18 березня 1989 року протоколи до Женевських конвенцій, УРСР зробила таку заяву: «Українська Радянська Соціалістична Республіка, відповідно до пункту 2 статті 90 Протоколу I, визнає і *pro facto* і без спеціальної угоди стосовно будь-якої іншої Високої Договірної Сторони, яка бере на себе таке саме зобов'язання, компетенцію Міжнародної комісії щодо встановлення фактів» [11].

Відповідно до статті 91 Факультативного протоколу I до Женевських конвенцій, сторона конфлікту, яка порушує положення конвенцій чи цього Протоколу, повинна, якщо це необхідно, сплатити компенсацію. Вона буде відповідальною за всі дії, вчинені особами, які входять до її збройних сил». Крім того, Римський Статут Міжнародного кримінального суду також криміналізує низку дій, які пов'язані з порушенням права на гуманітарну допомогу, за які передбачене покарання [12]. Такі дії є в складі всіх трьох злочинів, над якими Суд має юрисдикцію: геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів.

Рада Безпеки ООН також неодноразово висловлювала занепокоєння з приводу порушення права на гуманітарну допомогу, підкреслюючи звичайний характер норм щодо гуманітарної допомоги (Резолюції РБ ООН 307 (1971) щодо Індійсько-Пакистанського конфлікту, 361 (1974) щодо Кіпру, Резолюції 512, 513, 518, 520 (1982) щодо Ліванського конфлікту і особливо резолюції щодо Курдистану, Сомалі та Югославії). Було визначено, що порушення права жертв на гуманітарну допомогу становить загрозу миру і безпеці у світі.

Висновки. Забезпечення права на гуманітарну допомогу є однією з фундаментальних засад МГП, спрямованою на захист цивільного населення, яке страждає від наслідків збройних конфліктів. Попри чіткі правові

стандарти, закріплені в міжнародних угодах, на практиці це право часто порушується. Основними проблемами залишаються блокування гуманітарних коридорів, атаки на конвої з допомогою, а також політичні маніпуляції, що перешкоджають ефективному розподілу ресурсів.

Міжнародні організації, такі як ООН і Міжнародний комітет Червоного Хреста, відіграють ключову роль у моніторингу та забезпеченні дотримання гуманітарних норм. Однак їх діяльність не завжди ефективна через складну політичну ситуацію, недостатнє фінансування та проблеми з координацією дій.

Аналіз сучасних випадків порушень свідчить про необхідність вдосконалення правових механізмів і посилення відповідальності за такі дії на міжнародному рівні. Слід також приділити більше уваги зміцненню співпраці між державами та міжнародними організаціями для оперативного реагування на гуманітарні кризи.

Для досягнення цієї мети важливо розробляти ефективні системи моніторингу, прозорості та звітності, що сприятимуть належному дотриманню прав жертв збройних конфліктів на отримання допомоги. Лише завдяки об'єднаним зусиллям міжнародної спільноти можна забезпечити дотримання гуманітарних принципів та зменшити людські страждання у зонах конфліктів.

Література:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. Департамент громадської інформації ООН. Київ. 2008. URL: <http://surl.li/mploac> (дата звернення: 25.09.2024).
2. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949. Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом ПВР УРСР від 03.07.1954. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 25.09.2024).
3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 08.06.1977. ООН. Протокол. Міжнародний документ від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text (дата звернення: 25.09.2024).
4. Антонович М. М. Право на гуманітарну допомогу під час збройного конфлікту і відповідальність за його порушення згідно з міжнародним правом. *Наукові записки*. Том 168. *Юридичні науки*. С. 93-97. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7843/Antonovych_Pravo_na_humanitarnu_dopomohu.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 25.09.2024).
5. Закон України : Про гуманітарну допомогу від 22.10.1999 № 1192-XIV. Відомості ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (дата звернення: 27.09.2024).
6. Звичаєве міжнародне гуманітарне право. Норми. Український часопис міжнародного права № 2/2006. С. 7-16. URL: https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/ukr-irrc_857_henckaerts.pdf (дата звернення: 01.10.2024).
7. Міжнародне гуманітарне право на захисті військовополоненого: запитання побратимів – відповіді правників. Навчальний посібник. Електронне навчальне

- видання за ред.: д-р, юр. наук, доцента, засл. юр. України НАДПС України ім. Б. Хмельницького. Кафедра адміністративної діяльності. С. 6.
8. Т. Короткий, І. Загоротько Заборонені засоби та методи ведення бойових дій, які Росія використовує у війні проти України. 2022. Медіа організація ZMINA. URL: <https://zmina.info/articles/zaboroneni-zasoby-ta-metody-vedennya-bojovyh-dij-yaki-rosiya-vykorystovuye-u-vijni-proty-ukrayiny/> (дата звернення: 01.10.2024).
 9. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України : Наказ МО України від 23.03.2017 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text> (дата звернення: 05.10.2024).
 10. Антонович М. М. Право на гуманітарну допомогу під час збройного конфлікту і відповідальність за його порушення згідно з міжнародним правом. *Наукові записки*. Том 168. *Юридичні науки*. С. 94-95. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7843/Antonovych_Pravo_na_humanitarnu_dopomohu.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 05.10.2024).
 11. Про ратифікацію Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), і Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) : Указ президії ВРУ від 18.08.1989 р № 7960-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7960-11#text> (дата звернення: 05.10.2024).
 12. Римський Статут міжнародного кримінального суду. Міжнародні суди. ООН. Міжнародний документ. Правки від 17.07.1998 р. Ратифікація від 21.08.2024 р. Підстава № 3909-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#text (дата звернення: 05.10.2024).

Kaptan M., Korniienko V. Violation of the right to humanitarian assistance for victims of international violent conflicts

Summary. Currently, there are no effective legal mechanisms for the implementation and implementation of the right of victims of armed conflicts to international humanitarian aid in Ukrainian legislation. At the same time, states have not only the right, but also the duty to take measures to counter violations of international humanitarian law, and in particular the right to humanitarian assistance. Protecting states are obliged to cooperate with other parties, in particular international organizations, in ensuring guarantees of the right to humanitarian assistance, but previous experience has not been encouraging.

The research is based on key international legal acts, in particular the Geneva Conventions and their additional protocols, which regulate humanitarian activities during wartime. The legal obligations of states to ensure unimpeded access of humanitarian organizations to conflict zones and occupied territories, as well as responsibility for violations of these norms, are separately considered.

The article emphasizes the importance of observing the principle of neutrality, impartiality and humanity in the provision of aid, which ensures its effective delivery to the most vulnerable groups. The role of international organizations, in particular the International Committee of the Red Cross, as a key entity in providing assistance and monitoring compliance with the norms of international humanitarian law is also considered.

Particular attention is paid to the challenges that arise in securing humanitarian access, including blocking routes, the use of aid as a political tool, and the risks to personnel involved in

humanitarian operations. The authors emphasize the need to strengthen international cooperation and improve control mechanisms to prevent violations of the right to assistance.

The article also provides recommendations on improving the legal environment to ensure humanitarian needs in conflict zones, in particular through the possibility of turning to the International Commission for establishing the facts in case of obstruction of aid delivery. In general, the study outlines the prospects for the development of international legal instruments that will contribute to more effective protection of the civilian population during conflicts.

Key words: rights to humanitarian aid, legal regulation, international humanitarian activity, victims of international armed conflicts.